

punem aici diferă de clasificările care s-au dat pînă acum calcului lingvistic<sup>1</sup>. În rezumat, există, după părerea noastră, următoarele tipuri fundamentale de calc lingvistic:

1. *Calc lexical* (care poate fi de sens sau de structură).
2. *Calc frazeologic* (cu diverse subdiviziuni)
3. *Calc lexico-frazeologic* (combinat).
4. *Calc gramatical* (morfologic sau sintactic).

Fără aceste precizări de ordin teoretic, interpretarea corectă a faptelor pe care le vom discuta și mai ales clasificarea lor sistematică ar fi cu neputință. Începem prezentarea materialului, pe care îl vom repartiza în următoarele capitole:

#### I. CALCURI SEMANTICE

Sînt împrumuturi de sens care trebuie deosebite cu grijă de împrumuturile lexicale propriu-zise. Unii lingviști, vorbind despre calcuri, nu includ printre ele și pe cele semantice, ci le consideră simple împrumuturi parțiale<sup>2</sup>.

E clar însă că împrumuturile semantice sînt un anumit tip de calc lexical, care se opune, pe de o parte, calcului gramatical, iar pe de altă parte calcului frazeologic (despre care va fi vorba mai departe). Spre deosebire de împrumutul propriu-zis, calcul semantic constă în atribuirea unui sens nou, unui cuvînt existent deja într-o limbă, după modelul corespondentului său dintr-o altă limbă<sup>3</sup>. Pentru a fi posibilă copierea unui sens nou după un model străin este absolut necesar ca cei doi termeni care intră în acțiune să coincidă parțial din punct de vedere semantic.

O serie de calcuri semantice după rusă a discutat mai ales acad. Iorgu Iordan în lucrarea sa *Limba română contemporană*<sup>4</sup>. La faptele cunoscute vom adăuga altele noi, pe care le vom grupa în două categorii:

- A) Neologisme (de obicei împrumuturi latino-romanice, atît în română, cît și în rusă).
- B) Cuvinte vechi (moștenite din latină sau formate în limba română).

Începem cu primele, întrucît sînt cele mai numeroase.

A) Verbul **demonstra** și subst. **demonstrație** figurează în dicționarele noastre recente, primul și cu sensul de «a manifesta», «a participa la o demonstrație», iar al doilea și cu sensul de «manifestație de masă cu caracter politico-social». Atît sensurile mai vechi ale acestor cuvinte, cît și cele recente (neînregistrate de vechile dicționare) sînt deduse de DLRM și DN exclusiv din latină și franceză (pentru verb.: lat. lit. *demonstrare*; fr. *démontrer*, iar pentru subst.: lat. lit. *demonstratio*; fr. *démonstration*). Dar în cele două limbi etimonurile amintite nu cunosc sensurile recente ale neologismelor românești. Sensurile noi ale cuvintelor în discuție trebuie considerate ca fiind calchiate după corespondentele lor rusești демонстрировать și демонстрация. De altfel, chiar DLRM și DN consideră pe demonstrant 'manifestant' un împrumut din limba rusă.

Și **propagandist**, în sensul de «activist de partid care conduce un cerc de studiu în cadrul învățămîntului politic», trebuie explicat tot prin rusă (пропагандист), nu prin franceză, deoarece fr. *propagandiste* nu are acest înțeles. Totuși, DLRM îl deduce pe *propagandist* cu toate sensurile lui din limba franceză.

B. Dintre cuvintele vechi, derivatul **lucrător** și-a îmbogățit sensibil conținutul semantic, sub influența rus. работник, care are o întrebuințare mai mare și o sferă semantică mult mai largă decît cuvîntul românesc. În trecut, rom. *lucrător* denumea în special pe cel 'care se ocupa cu munca de producție a bunurilor materiale' și era sinonim cu *muncitor*, specializat și el pentru sensul de 'persoană care își câștigă existența muncind cu brațele' (indeosebi în procesul de producție industrială). Se înțelege că *lucrător* (asemenea sinonimului său *muncitor*) se putea întrebuința și cu sensul lărgit de 'orice om care muncește, fie cu brațele, fie cu mintea'. Niciodată însă acest cuvînt nu s-a folosit cu sensurile pe care le-a căpătat în ultimul timp și pe care dicționarele noastre recente nici măcar nu le înregistrează. E vorba de: 1) 'activist politic'; 2) 'cercetător științific'; 3) 'activist și creator, în general (în domeniul științei, artei, economiei etc.)'. Este de observat, mai întîi, că *lucrător* (cu noile sensuri) ne întîmpină foarte frecvent în

<sup>1</sup> Inclusiv de aceea propusă, relativ recent, de L. Găldi, în *Слова романского происхождения в русском языке, IV Международной съезд славистов*, Moscova, 1958, p. 66 și urm.

<sup>2</sup> Vezi, de pildă, L. Deroo, *L'emprunt linguistique*, Paris, 1956, care, la p. 216, nota 2, afirmă prea categoric (fără să demonstreze) că includerea împrumutului de sens în categoria calcului este o 'regretabilă confuzie'.

<sup>3</sup> Mai pe larg vezi discuția la Eugen Seidel, op. cit., cap. «Teoria calcului lingvistic», p. 39 și urm., și la I. Rîzeșcu, *Contribuții la studiul calcului lingvistic*, București, Edit. Academiei, 1958, p. 6 și urm.

<sup>4</sup> Vezi ed. a 2-a a acestei cărți, p. 106—112, unde sînt înregistrate și alte tipuri de calcuri